
Kalafat, Y. (2020). Sanal Olmayan Kültürel Mirasın Eğitimi ve Aktarılmasına Dair Bazı Düşünceler. *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:3, Sayı:4, 72 – 80.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 25.07.2020

Kabul / Accepted: 08.11.2020

Araştırma Makalesi/Research Article

SANAL OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN EĞİTİMİ VE AKTARILMASINA DAİR BAZI DÜŞÜNCELER

Yaşar KALAFAT*

Öz

Bu çalışmada, kültürel mirasın ne olduğu, ondan ne anlaşılması gerektiği hususu günümüz Türk kültür coğrafyası ve Türk kültürlü halklar itibariyle geleceğe bir pencere açmak adına Türkiye merkezli incelemeye alınmıştır. Bu kapsamda farklı kültür alanlarına değinmelerde bulunulmuş, kültürel millî yapan özellikler bu açıdan irdelenmiştir.

Kültürü oluşturup millî yapan, ona hayat veren, onun devamlılığını sağlayan anlayış, onun birlikte yaşanılan halkların ortak eseri, serveti olduğu anlayıştır. Bu ortaklığın millî tarihten gelen miras olduğu, varislerinin onun yapıcısı olan tüm kesimleri ile millet olduğu anlatılmaktadır.

Kültürel mirasın yaşatılması ve geleceğe aktarılması amaçlı kurum ve kuruluşlar görev alanları ile konu bağlantıları nispetinde kısaca ele alınılıp bazı zaruri açıklamalar yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Somut olmayan Kültürel Miras, Kültürel kimlik, Kültürel miras, Millî kültür.

---

* Dr. Halkbilimi Araştırmaları Kültür ve Strateji Merkezi

GİRİŞ

Yapmaya çalıştığımız açıklamalar ve vermeye çalıştığımız mesajlar için bilinen bazı konulara değinerek konuya girmek istiyoruz.

Miras, bir kimseye ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet, kalıtım yolu ile gelen herhangi bir özellik, bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey, veraset mirasta hak sahibi olma hali mirasçılıktır.

Kültür terimleri yaşamın ilgi alanlarını, kavramlaştırma, sınırlama, yapılanma ve düzenlenme biçimleri de dahil denetleyen inanç ve adetler için kullanılır. Somut olmayan kültür ise, somut olan kültürlerin tümünün dışında kalan kültür alanlarını kapsar.

Millî kültürler, milletlere kimlik kazandırır, diğer milletlerle arasındaki farkı belirlemeye yarar. O, tarih boyunca meydana getirilen millete ait maddî ve manevî değerlerin uyumlu bir bütünüdür. Bir toplumu millet yapan ve onun bütünlüğünü sağlayan millî kültürdür.

Türk milli kültürü Türklerin tarihi süreç içerisinde toplumsal yapılarını, dinî, edebî, kültürel, dil, sanat, düşünce ve ahlak özelliklerini içerisine alan geniş kapsayıcı bir kavramdır. Millî kültürler milletlerin uzak maziden taşıyıp, yaşatıp getirdikleri gelenekleri, örf ve adetleri, halk kültürünün bütün maddi ve maddi olmayan verilerini içerir.

Millî kültürde dilin önemli bir konumu vardır. Dil, düşüncenin, ortak düşüncenin aracıdır. Dilini kaybetmiş bir millet millî benliğini, değerini, özünü, daha doğru bir ifade ile her şeyini kaybetmiştir. Düşünmeyen toplumların fikir yürütme gibi bir şansları yoktur.

Millî kültürlerin oluşmasındaki en önemli unsurlardan biri de şüphesiz tarihtir. Tarihin iyi araştırıp öğrenilmesi, millî kültürün geliştirilmesi canlı tutulması, topluma ve gelecek nesillere aktarılması için iyi bir eğitim programına ihtiyaç vardır. Bunun için eğitimde millî kültürün korunması ve geliştirilmesi için iyi bir eğitim verilmelidir.

Özetle, millî kimlikler ve millî kültürleri oluşturan tarihin, dilin, edebiyatın, el sanatlarının, geleneklerin, örf ve adetlerin gerçeğine uygun olarak canlı tutulmalarını yeni nesillere sağlıklı bir biçimde aktarabilmesini gerektirir. Bu hal, kültürün miras olarak bırakılması halidir.

METİN:

Dil ile düşünce arasındaki sıklık millî hissin oluşmasında etkilidir. Millî bir his, ancak o milletin dili ile oluşturabilir. Her millet, ancak kendine özgü bir dil ile millî hislerini kuvvetlendirip yayabilir. Kültürün yayılma alanı aynı zamanda gelecekteki varislerini belirme alanıdır. Bu gerçeği gören büyük önder Atatürk döneminde Türkçeye son derece önem verilmiş, birçok yabancı kelimenin Türkçe karşılığı aranmış, Türkçeye hak ettiği değer gösterilmiştir. Anadolu Türkçesinde karşılığı olmayan kavramlar için diğer Türk kesimlerinden, kadim Türk kültürünün varisi olan Türk kesimlerinden ve ayrıca birlikte yaşanan halkların dillerinden de derleme ve tarama yöntemi ile karşılık bulma yolu gidilmiştir. Türklük bir kültür yapılanması olarak algılanmış, Türklüğe mensubiyet mutluluk vesilesi olarak tanımlanmıştır.

Ortak maziye Balkanlardan, orta doğudan ve Kafkasya'dan gelen kültür akrabaları ile varis olunmuştur. Eğitim sistemi, dışlayıcı, öteleyici, yok sayıcı, inkârcı değil, kapsayıcı, benimseyici, kabulcü, zenginleştirici bir içerik arz etmiştir.

Birinci ve İkinci Körfez Çıkarmalarından sonra Ortadoğu'da Irak, Lübnan ve Ürdün'den başlatılan milyonların göçüne Büyük Orta Doğu Projesi'nin şimdilik toplumları kitleler halinde kaydırma hareketine Libya dahil edilmiştir. Milyonlarla ifade edilen toplum göçünün gerçek sebebi, bu insanların yaşadıkları coğrafyanın kültüründen koparmak ve kültürleri ile göçlerinde özgürce yurt seçme haklarına engel olurken, onların iskanlarının ekonomik ve siyasi emellerine göre sağlamaktı. Bu göçlerle milyonlarca evsiz, yurtsuz, dul ve öksüz Türkiye Cumhuriyeti gibi ulusal entegrasyonunu sağlamış ülkelerin sosyal yapıları da alt üst edilecekti. Kültür projesinin temel dayanaklarından birisi de bu idi.

Göçe zorlanan bu insanların maddi olan ve olmayan kültürleri de vardı. Bunların kültürleri ile göç etmeleri AB ülkelerinin millî kültürel entegrasyonuna aykırı yapılaşmalar oluşturabilirdi. Bunlar için en uygun ülke millî entegrasyonunu sağlamış Türkiye gibi ülkelerdi. Zira Türkiye imparatorluk bakiyesi olmasına rağmen birlikte yaşadığı halklarla, hakları olan ortak kültür mirasına sahip çıkmış, iç bünyede ahengi sağlayabilmiş, siyasi sınır ötesi kültür akrabalarında ortak kültürel mirasın izlerini takibe başlamıştı. Bu tespit irdelemenin boyutlarından biridir.

Diğer boyutlara gelince, halkbilim de dilbilim üzerinden anlatılma ve anlaşılma imkânı bulmaktadır. Bu maksatla oluşturulan kurumlarla Türk lehçelerinin eğitimi için akademik eğitim verilmekteydi. Planlı bir şekilde bölük pörçük edilen Türkçe, tekrar hak ettiği ortak anlaşma vasıtası haline getirilmeliydi. TÖMER'in varlığı ve faaliyetlerinin izahlarından birisi de bu idi. Bu hareket dil mirasına varislerin sahip çıkması durumu olarak algılanabilir.

“TÖMER, Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezidir. Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı olarak 1984 yılında yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla kurulmuştur. 1984 yılında kurulan ve anadili öğretmeyi amaç edinen TÖMER bugün yurt sathına yayılan 9 şube, 1 birim ve yurtdışında kurulmuş olan bir birimiyle öğretim ve araştırma faaliyetlerini sürdürmek suretiyle Türk dil mirasına sahiplik de etmektedir.”

Sovyetler Birliğinin dağılması ile başlayan bu coğrafyadaki Türk kültürün varlıklarının tespiti çalışmaları uzun bir süre kısa süreli seyahatlerin verebildiği imkanlarla yapılabilen tespitlerle sınırlı olmuştur. Bu tespitler doğal olarak büyük ölçüde genel gözlemler olma düzeyinde kalmışlardır. Çok geçmeden, bu dönemi, alanındaki ilmî araştırmayı yapabilecek donanımlı araştırmacıların uzun araştırma periyotları ile bölgede bulunabilme dönemleri izlemiştir. Bu dönemlerde Türk lehçeleri gibi, Türk destanları da kaynak dili olarak Rusçayı kullanarak araştırılabiliyordu. Bu uygulama şekli, kültürel mirası, mirasın beşiğinde, ebesinden araştırabilme, öğrenebilme imkânı veriyordu. Uzun süre batı Türklüğü araştırmalarında, mirasın kaynağı ve doğuş dönemi için bölge tarihi verilerine gönderme yaparken, çok geçmeden bu bölgede yapılan kültürün yayılma alanını gösteren çalışmalarda, mirasın batıda varislerinden bahsedilmeye başlanmıştır.

Bu anlatım şeklinde, tarihi yayılma süreci, Türkçenin dil tarihi süreci ve göçle taşınan halk kültürü doğal olarak mirasın varis oluşuna şahitlik etmiştir. Özetle kültür akrabalığının akrabalık bağlarının izlenilmesi farklı ilmî disiplinlerden izlenilmesi mümkün olabilmektedir.

“TÜRKSOY Türk Dünyası'nın UNESCO'su olarak bilinmektedir. 1993 yılında, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanları tarafından imzalanan antlaşmayla kurulmuştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu'na bağlı Tataristan, Başkurdistan, Altay, Saha, Tuva, Hakas Cumhuriyeti ve Moldova'ya bağlı Gagavuz Yeri Türksoy'a gözlemci üye olarak katılmışlardır. TÜRKSOY; kurulduğu günden bu yana Türk halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültür mirasını gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak için çalışmaktadır.”

Bu çalışmalar, anılan Türk ellerinin fikir ve sanat insanlarının eserleri ile tanınmaları, yeni yayınlarının sağlanması, anma günlerinin yapılması, sanat serlerinin sergilenmesi, kutlama günleri düzenlenmesi şeklinde sürmektedir. Bu uygulamalar akrabalık bağlarının canlı tutulması, geliştirilmesi ve yeni ilmeler kazanarak artırılması amaçlı eylemlerdir.

Türkiye, SÖKÜM gibi somut olmayan kültürel miras adına UNESCO bağlantılı etkinlik gösterirken Türksoy'un da kurucularındandır.

“Türk Konseyi, Türk Akademisi, Türk Kültür ve Mirası Vakfı Türksoy'un koordinasyon içerisinde çalıştığı kardeş örgütlerdir. TÜRKSOY ayrıca aynı ilke ve amaçlarını paylaştığı, UNESCO, ISESCO ve Bağımsız Devletler Topluluğu İnsani İşbirliği Vakfı gibi uluslararası örgütlerle yürüttüğü projelerde işbirlikleri gerçekleştirmektedir.

1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dağıldıktan sonra birçok Türk devleti bağımsızlığını kazanmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin bu devletlere sosyal, ekonomik ve kültürel alanda sağlayacağı destekleri uygulayacak ve koordine edecek bir organizasyona ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda, TİKA 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş. 28 Mayıs 1999 'da Başbakanlığa bağlanmıştır.”

TİKA, Orta Asya, Balkanlar, Afrika, Doğu Asya, Latin Amerika ülkeleri başta olmak üzere, yaklaşık 140 ülkede görev yapan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tek Teknik Yardım Kuruluşudur. TİKA Merkez Teşkilatına ilave olarak, 59 ülkede bulunan 61 Program Koordinasyon Ofisi ile çok geniş bir coğrafyada ve bütün sektörlerde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu sektörlerin içinde eğitim ve kültür de vardır.

TİKA oluşmadan evvel, "Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayları" süreci yaşamıştır.

"Türk Devlet ve Topulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultaylarının 9'uncusu, 21-23 Aralık tarihleri arasında İstanbul'da yapılacak. Türk Devlet ve Topulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Vakfı tarafından yapılan yazılı açıklamaya göre, kurultay, dünyada yaşayan Bağımsız Türk Cumhuriyetleri, Özerk/Federe Türk Cumhuriyetleri ve geniş bir bölgeye yayılmış Türk Topulukları arasında dostluk, kardeşlik ve işbirliğini geliştirmek amacını taşıyor. Kurultaya, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, KKTC, Özerk/Federe Türk Cumhuriyetleri olan Altay, Başkurdistan, Çuvaşistan, Hakasya, Gagavuz Yeri, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes, Kırım, Saha, Tataristan, Tuva, Türk Topuluklarından Kumuk, Nogay, Ahıska, Şor, Televüt Türkleri, Romanya, Bulgaristan, Makedonya, Kosova ve Batı Trakya'da yaşayan Türkler, ABD, Avrupa, Orta Doğu ve Afganistan'da yaşayan Türk toplulukları temsilcilerinin yanı sıra kurultaylara ilgi gösterdiği belirtilen Moğolistan Cumhuriyeti de davet edilmiştir.

Çeçen Cumhuriyeti ile RF arasındaki siyasi gerginliğin hat safhaya çıktığı dönemde, Türkiye'de yaşamakta olan Çeçenlerin gösterdikleri kültürel etkinlikler, RF'nun tepkisine yol açabilecek ve Türk basınına Anadolu'daki anadili Kürtçe olan halkların konumları kastedilerek "Sırça köşkte oturanlar başkalarının kalesine taş atmamalıdır." türünden açıklamalar yer alacaktı.

Bu hareketlerin karakteri, kültür, halk kültürü içerikli olmaktan ziyade, İslam kardeşliği merkezli dinî eğitim verme şeklinde idi. Etkinliklerde Dudayev'e arka çıkan tutumlar da sergilenen biliyordu. Anadili farklılığına bakılmaksızın Anadolu'nun sair bölgelerinde olduğu alan çalışması türünden kültür araştırmaları etnik kesimin adından yola çıkılarak değil de yerleşim yerinin isminden hareketle Türkçe yapılıyordu. 2010 yılından sonra başlanılan anadille lisans ve lisansüstü halkbilimi içerikli çalışmalar başlatılmamış, Üniversitelerde bu amaçla kurulmuş araştırma merkezleri oluşmamıştı.

Bu yapılanma temelde Türkçe ana dilli halkları içeriyordu. Akrabalıkta esas alınan dil ortaklığı idi. Balkar Cumhuriyeti Kafkasya'da Sovyet yönetiminin siyasi amaçları nedeniyle Kabartay Toplumunu ile yapılandırılmış ve Karaçay Toplumunu da keza Çerkezlerle yapılandırılmıştı. Etkinliklerde Çeçen, Lezgi, İnguş, Oset kökenli Kafkasya halklardan bireyler resmen temsilci olarak yer almamış olmasalar da katılıyorlardı.

“Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, yurt dışında yaşayan Türkler, soydaş ve akraba toplulukları ile Türkiye’de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme görevini yerine getiren kuruluştur. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, kamu tüzel kişiliğini haiz Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı, özel bütçeli bir kuruluştur.

Kuruluşun, Yurtdışı Türkler tanımlamasına ilaveten akraba topluluklar tanımından ne anlaşıldığı hususu pek açıklık kazanmamıştır. Akrabalığın dil bağlantısının dışında bir bağ ise ne olduğu sorusu cevapsız kalmıştır. Akrabalığın nereden kaynaklandığının bilinmesi akraba konumuna konulan kesim tarafından bilinmesi akrabalık haklarının aranması ve sorumlulukların yüklenilmesi bakımından önem arz ederken, gelişi güzel hayali akrabalık bağları gerçek akrabalara da rencide edebilir.

Bizim anlayışımıza göre, halkların halk kültürlerinde saklı olan bir akrabalık bağları da vardır. Keza halkların yaygın dinlerdeki farklılıklara rağmen mitolojik verilerin irdelenmesinden izah edilebilecek halk inançları akrabalıkları da vardır. Kafkasya ve Balkanlardaki Kuman/Kıpçak bakiyesi Hristiyanlaşmış Türkler, bu neviden Türklüğün akrabalarıdır. Bu kapsama giren akrabalıklar anti-emperyalist bölgesel güç oluşturulması sürecinde bölge halklarının sınır ötesi dayanışmaları itibariyle ortak payda oluşturma noktasında bu husus bize göre önem arz eder.

“Yunus Emre Vakfı; Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla kurulmuş bir kamu vakfidir.”

Bu noktada tanıtılacak olan Türkiye’nin etno sosyal yapısının tanıtımı üzerinde durulabilmelidir. Türk dilinin Türkiye’deki yaşam alanı, Türkçe olmayan veya Türkçe ile varsa bağlantısı üzerinde durulmamış dillerle birlikte hayatini sürdürmektedir. Bu değinme ile vurgu yapılmak istenilen husus uygulamanın yerinde olup olmadığı hususu değildir. Durum tespiti yapılırken bugünden yarına bakılabilmesi hususuna geçiş yapmak istiyoruz. Bu dil çeşitliliğine bağlı gelişmeler, çok geçmeden SÖKÜM çalışmalarında da yansımalar gösterecektir.

“Yunus Emre Enstitüsü ise Vakfa bağlı bir kuruluş olarak bu Kanunun amaçlarını gerçekleştirmek üzere yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının yanı sıra Türkiye'nin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte, ayrıca bilimsel çalışmalara destek vermektedir.”

Türkiye'nin sanat ve kültür faaliyetleri tanımı, Türkiye'nin anadili Türkçe olmayan Türklerinin de sanat ve kültür faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu tanımlama, “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, yurt dışında yaşayan Türkler, soydaş ve akraba toplulukları” tanımlaması ve keza “Türk Konseyi, Türk Akademisi, Türk Kültür ve Mirası Vakfı Türksoy'un koordinasyon içerisinde çalıştığı kardeş örgütlerdir.” Tanımlaması ve giderek “TÜRKSÖY; kurulduğu günden bu yana Türk halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültür mirasını gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak için çalışmaktadır.” Tanımlaması ile mütalaa edilmeyi gerektirecektir.

“2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışında 58 kültür merkezi bulunmaktadır. Kültür merkezlerinde verilen Türkçe eğitiminin yanı sıra, farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan işbirlikleri ile Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir. Kültür merkezleri aracılığıyla kültür ve sanatımızı tanıtmak amacıyla birçok etkinlik düzenlenmekte, ulusal veya uluslararası etkinliklerde Türkiye'yi temsil edilmektedir.” Temsili yapılan Türkiye “açılımlar” münasebeti ile kurumlarına getirdiği birtakım ilave yapılanmalarla Ana dili Türkçe olmayan halklar ve onların haklarını kabul eden adımlar atmıştır.

“Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) UNESCO tarafından; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar biçiminde tanımlanmaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur.”

“Somut olmayan kültürel mirasların aktarımında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar (destanlar, efsaneler, halk hikayeleri, atasözleri, masallar, fıkralar vb.) “taşıyıcı işlevi gören dil” vurgusu, yakın geçmiş-hal ve yakın gelecek arasındaki köprü sözlüktür.

Balkan ülkelerinden, Kafkasya'dan Ortadoğu'dan Anadolu'ya kader birliği yaptığı halkın yanına gelen bu halkların kültürel miraslarına sahip çıkma hakları yoktu. Uluslararası mahkemeler! Yeni varisler belirlemiş, duruşmalar başlamadan kararlar çıkmış yurtları boşaltılan insanların yaşamaları için onları kabullenmeye ikna edilmiş ülkeler belirlenmişti. Öylesine belirlenmişti ki Türkiye'ye gelmelerinin sağlanması yetmiyordu. İskân bölgesi bölgeleri ve özlük hakları başta kültürel kimlikleri ile yaşama hakları ile tespit edilmişti.

Artık Anadolu Türk halk kültürü yeni bir ivme kazanıyordu. Anadolu Türk halk kültürü sil baştan oluşturulacaktı. Ancak ismi Anadolu Türk halk kültürü değil, Anadolu kültürü olacaktı. Zira, Türk Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran halkın ortak ismi idi. Kuran irade “Ne Mutlu Türkün Diyene”, diyebilen irade idi. Gelenlerin, gelmeğe yönlendirilmiş olanların öyle bir tercihi veya endişesi de yoktu. Verasetin de varisin de konumu da hukuku da emperyalizm tarafından yazılmıştı.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti, iç dinamiklerini dikkate alarak kültürel hayatında halk kültürü alanında da ağırlığı olan birtakım adımlar atmıştır atmaktadır. Bu adımların bir kısmı Türk kültür coğrafyası içeriklidirler. Diğer bir kısmı ise UNESCO bağlantıları olan adımlarlardır. Bu hususta gelinen nokta itibariyle bize göre yapılacak açıklamada belirtilmesi gereken husus, evvelce farklı vesilelerle değinilmeye çalışıldığı gibi, Türkolojinin faaliyet alanı kapsadığı bilim dalları itibariyle genişletilmesi gerekir. Türkoloji uluslararası ilişkiler ve diplomasi de kapsayabilmelidir.

Türklüğün bir kültür sonucu, ürünü olduğu gerçeğinde birleşebilmelidir. Türklük, birçok millete nasip olmayan aynı zamanda stratejik bir objedir. Türklük, Türkiye'de ve Türk kültür coğrafyasında birlikte yaşanan halklarla bir bütündür. Türkoloji sadece ve yalın ilmî disiplinlerden bir disiplin alanı olmayıp kurulma, korunma ve varlığını sürdürebilme alanıdır. Türkolog, bu alanda ilmî mücadele veren kimsedir. Ana dil, dinî inanç ve etnik kimlik farklılığı noksanlık değil, bilakis gerektiğinde yapılanma adına edinilmiş bir üstünlük, avantajdır.